

POINT of view¹¹

The Modernisme of the *Indians*, the Architectural Legacy of the Caribbean

Tate Cabré

Journalist and Professor at Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)
tcabremassot@hotmail.com

Lloret de Mar's impressive Modernista core, with its multicolour mosaics and pretty cemetery of the "Indians" (business people who made their fortunes in Spain's Caribbean and Latin America colonies); the Modernista buildings of Barcelona's Eixample district; those of the coastal town of Sitges, with its palm trees and fresco paintings; all the buildings by Antoni Gaudí (1852-1926) for the Güell-López family (ie, Palau Güell, 1888; Park Güell, 1900; Güell Pavilions, 1884; Güell cellars, 1895; and Güell crypt, 1908)... All constitute the most visible legacy of Catalan Modernisme financed with "Indià" capital, that is, profits from the former Spanish colonies, especially Cuba.

When speaking of these fortunes, we mean those that Catalan and Spanish emigrants, who, from the 18th century, had gone to "do the Americas", repatriated to invest in industry, farming and construction, especially in Barcelona. This massive injection of capital came in the second half of the 19th century, in the wake of insurrections and wars of independence in the former Spanish colonies.

The Modernista buildings of the "Indians" are pretentious:

palaces, noble villas, country mansions, urban blocks of flats, churches, schools, homes or hospitals. They evoke the lost paradise of the Caribbean: surrounded by American sugar cane or bamboo gardens, palms and tropical fruit trees, artificial lakes with bridges, sculptures, grottos, rock garden fountains, broad paths and evocative cages for exotic animals.

The "Indians" from America planned these buildings with passion, keen to show off to their fellow citizens the fortunes they had made abroad. Similarly, they acquired noble titles, founded social clubs, arranged marriages of convenience with other multimillionaire "Indià" families and had their initials engraved on façades, balconies, ships, cars... wherever they could.

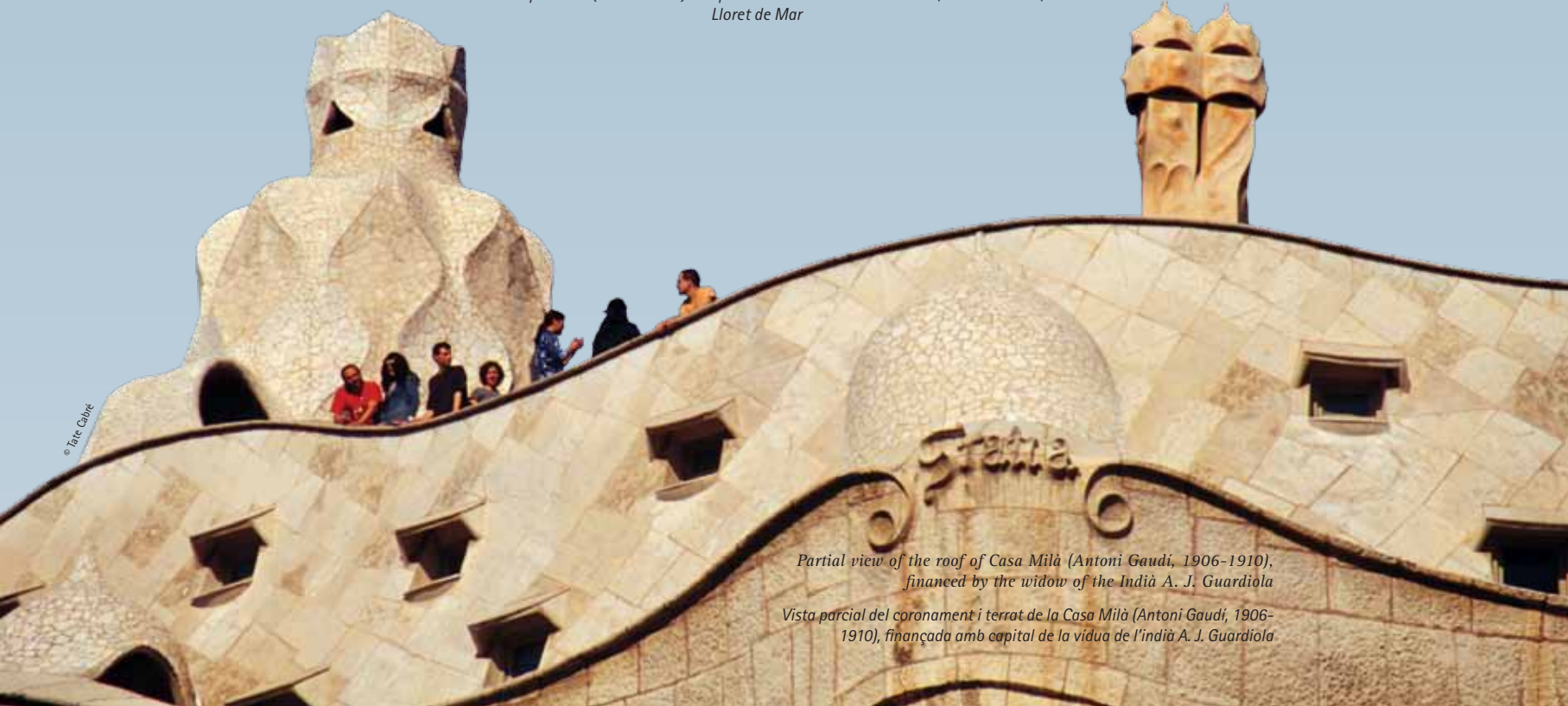
Today, stripped of their elitist and class-conscious meaning, the "Indià" Modernista buildings tend to be open to the public as gardens in which to stroll, hotels, bars and restaurants. Many are photographed and documented in the book we've been working on since 2004: *From Cuba to Catalonia, the Legacy of the Indians* (Cossetània, 2008) and the eponymous exhibition that will be held over 2008 at the Catalunya-Amèrica Foundation, in Badalona (September); Vallès Architects' Association, in Terrassa (October); Blanes Archive in November; and House of Culture in Cambrils, in December.

© Tate Cabré

Lead head (an "Indià" symbol) in the door of Nicolau Font's house, aka Cal Comte, Lloret de Mar

Testa emplomada (símbol indià) a la porta de la casa de Nicolau Font, o "Cal Comte", Lloret de Mar

© Tate Cabré

Partial view of the roof of Casa Milà (Antoni Gaudí, 1906-1910), financed by the widow of the Indià A. J. Guardiola

Vista parcial del coronament i terrat de la Casa Milà (Antoni Gaudí, 1906-1910), finançada amb capital de la vídua de l'indià A. J. Guardiola

12 PUNT DE VISTA

El Modernisme dels indians, el llegat arquitectònic de Les Antilles

Tate Cabré

Periodista, professora a la Universitat Autònoma de Barcelona
tcabremassot@hotmail.com

L'important nucli modernista de Lloret de Mar, amb els seus mosaics multicolors i el bonic cementiri d'indians; el reducte secret del Modernisme català a Comillas, al nord-oest d'Espanya; la ruta d'edificis modernistes de l'Eixample de Barcelona i la de la ciutat costanera de Sitges, amb les seves palmeres i pintures al fresc; tota l'obra d'Antoni Gaudí (1852-1926) per als Güell-López, és a dir, el Palau Güell (1888), el Park Güell (1900), els pavellons Güell (1884), els cellers Güell (1895), la cripta Güell (1908)... constitueixen el llegat més vistós del Modernisme català finançat amb capital indià, procedent de les antigues colònies espanyoles, i molt especialment de Cuba.

Entenem com a fortunes indianes les que els emigrants catalans i espanyols que a partir del segle XVIII van anar a "fer les Amèriques", van repatriar per invertir en la indústria, el camp i la construcció, molt especialment a Barcelona. El retorn massiu d'aquest capital es va produir a la segona meitat del segle XIX, a partir de les insurreccions i les guerres per la independència de les antigues colònies espanyoles.

Els indians van ser promotors directes de grans obres modernistes

Les construccions indianes modernistes són pretensioses, siguin palaus, vil·les senyoriales, masies, cases de pisos dins la trama urbana, esglésies, col·legis, asils o hospitals. Evoquen el paradís perdut del Carib: rodejats de jardins amb bosquets de canya americana o bambú, palmeres i fruiters tropicals, llacs artificials amb ponts, escultures, grutes i fonts de rocalla, senderons i evocatives gàbies per a animals exòtics.

Van ser projectades amb passió pels indians que arribaven d'Amèrica ansiosos de proclamar les seves noves fortunes ultramarines als seus conciudadans, i que amb aquest objectiu adquirien títols nobiliaris, fundaven clubs socials, arreglaven matrimonis de conveniència amb altres famílies indianes multimilionàries i estampaven les seves inicials a façanes, balcons, vaixells, automòbils... i a tot arreu on podien.

Sculpture of Ismael Smith in the Camps i Nonell hipogeu, done in 1908-10 in the "Indians Cemetery", Lloret de Mar

Escultura d'Ismael Smith a l'hipogeu Camps i Nonell, fet entre 1908 i 1910 al "Cementiri dels Indians", Lloret de Mar

© Tate Cabré

© Tate Cabré

Antoni Gaudí, 1908. Ceiling of the Güell Crypt, Santa Coloma de Cervelló

Antoni Gaudí, 1908. Sostre de la Cripta Güell, Santa Coloma de Cervelló

Avui, ja despullades d'aquella càrrega social elitista i classista, les edificacions indianes modernistes solen estar obertes al públic com a jardins de passeig, hotels, bars nocturns i restaurants. Moltes es troben fotografiades i documentades al llibre en el qual hem treballat des de l'any 2004, *Cuba a Catalunya, el llegat dels indians* (Cossetània, 2008), i a la mostra itinerant que amb el mateix nom serà present durant l'any 2008 a la seu de la Fundació Catalunya-Amèrica, a Badalona, al setembre; a la del Col·legi d'Arquitectes del Vallès, a Terrassa, a l'octubre; a l'Arxiu de Blanes al novembre, i a la Casa de Cultura de Cambrils al desembre.

El boom econòmic propiciat pel capital vingut de les Antilles va ser vital per crear un estat econòmic i social predisposat a acollir de manera entusiasta el nou estil del 1900, el Modernisme. Els indians van ser els promotors directes de les grans obres modernistes, encarregant-les directament a arquitectes com Antoni Gaudí, com va fer l'indià de segona generació Eusebi Güell i Bacigalupi (1846-1918), fill del celeberrim indià Joan Güell i Ferrer (1800-1872), o bé finançant-les des de Cuba, com va fer el banquer de Lloret de Mar Narcís Gelats i Durall, propietari de la Banca Gelats de l'Havana amb sucursal a Wall Street, 50, de Nova York, quan va encarregar la capella del Santíssim

POINT of view¹³

© Tate Cabré

Detail of a grill of Nicolau Font's house in Lloret de Mar. Unknown artist, 1877

Detall de la reixa de la casa de Nicolau Font a Lloret de Mar. Autor desconegut, 1877

The economic boom created by this Caribbean colony capital was essential in creating an economic and social situation in which society was ready to welcome with open arms the new style of the 1900s: Modernisme. The “Indians” were the direct promoters of the great Modernista projects, commissioning them directly from architects like Antoni Gaudí, as in the case of the second generation “Indià” Eusebi Güell i Bacigalupi (1846-1918), son of the well known “Indià” Joan Güell i Ferrer (1800-1872), or by funding them from Cuba. This is what the Lloret de Mar banker Narcís Gelats i Durall, owner of Havana’s Banca Gelats (with a branch at 50 Wall Street in New York), did when he commissioned Bonaventura Conill i Montobbio (1875-1946) to design the Chapel of the Holy Sacrament in the Church of St Romà in Lloret de Mar.

Gaudí had two “Indià” clients, Máximo Díaz de Quijano, who commissioned him for El Capricho villa (1883) in Comillas, and Antonio López y López (1817-1883), also from Comillas. The latter commissioned furnishings from Gaudí for the Sobrellano palace and chapel (1882) in Comillas, both considered pre-Modernista works. The second great Modernista architect, Lluís Domènech i Montaner (1850-1923), also worked for López, designing the Sobrellano chapel’s crypt entrance and the Pontifical Seminary (1891). For the same town’s city hall, he designed the Fuente de los Tres Caños (Three-Spouted Fountain, 1899), monument to Antonio López (1890) and cemetery

(1893), containing sculptures by the best Modernista sculptors: Eusebi Arnau and Josep Llimona.

Another major Gaudí building, Casa Milà (1906-1910), was funded with “Indià” capital amassed in Guatemala by Josep Guardiola i Grau (1831-1901) and commissioned by his widow, Roser Segimon. She had remarried Perico Milà i Camps, whose surname was applied to the house. Other clients of Gaudí, those who had Casa Calvet (1898) and Casa Batlló (1904) built, were not “Indians” but textile manufacturers whose business benefitted from the economic boom created by the arrival of capital from abroad.

The second most important concentration of Modernista construction financed by “Indià” money is in Lloret de Mar. The “Indians” funded the reconstruction in Modernista style of the Church of St Romà (1914), with sculptures by Llimona and Clarasó. A decade earlier, the “Indià” Nicolau Font i Maig (1830-1908), Count of Jaruco, commissioned the third great name of Modernisme, Josep Puig i Cadafalch, with the Modernista restoration of the Sant Pere del Bosc building and the erection of a way-marking cross (1903), with sculptures by Eusebi Arnau, and the construction of the Mare de Déu

The “Indians” were direct promoters of great Modernista projects

de Gràcia chapel (1909). He had Enric Monserdà i Visal (1850-1926) raise the popular monument to the Angel of Lloret (1905), with sculptures by Arnau and Bechini. Font i Maig also had himself built a startling Modernista house in the town, now housing municipal offices. Mention must also be made of the so-called Modernista Cemetery of the Indians in Lloret.

The third redoubt of “Indià” Modernisme is Barcelona’s Eixample district. Its creator, Ildefons Cerdà, belonged to a family that traded overseas. According to the historian Martín Rodrigo Alharilla in 1880, 10 years after construction of the first buildings had begun, most of the 20 top property-owners in the district were “Indians”. Among the main Modernista buildings were those by Gaudí already mentioned; that of an “Indià” who had lived in Cuba and the Philippines, Ramon Botet i Fonollà (1828-1900), now the Colmado Quílez general store on Carrer d’Aragó; the house of Josep Pons (1913), an “Indià” from Cuba, designed by Josep M. Barenys i Gambús at Carrer de Mallorca 304; and the house of Manuel Malagrida (who made his fortune in Argentina) at Passeig de Gràcia 27, by Bonaventura Bassegoda i Amigó.

Aside from the three areas mentioned here, many buildings in Modernista style raised by “Indians” along the Cantabrian coast, now luxury hotels, can be visited today. In Catalonia, one can follow the “Indià route” in Sitges, with such Modernista buildings as the house of Bartomeu Carbonell i Mussons (1913), whose emblematic clock tower today is part of the town’s image, and Bonaventura Blay’s Villa Avelina (1901), by Gaietà Buigas Monravà (1851-1919), among others. All exist thanks to those daring adventurers who acted in a philanthropic spirit in favour of their places of birth, lending them a distinguishing touch that still characterises them today.

Bonaventura Conill, 1916. Chapel of the Holy Sacrament, Church of Sant Romà, Lloret de Mar

Bonaventura Conill, 1916. Capella del Santíssim Sacrament de Sant Romà de Lloret

© Tate Cabré

14 PUNT DE VISTA

© Tate Cabré

Gaietà Buïgas, 1901. Ceiling of the Villa Avelina, property of Bonaventura Blay, now converted into a hotel, Sitges

Gaietà Buïgas, 1901. Sostre de la Vil·la Avelina propietat de Bonaventura Blay, convertida en hotel, Sitges

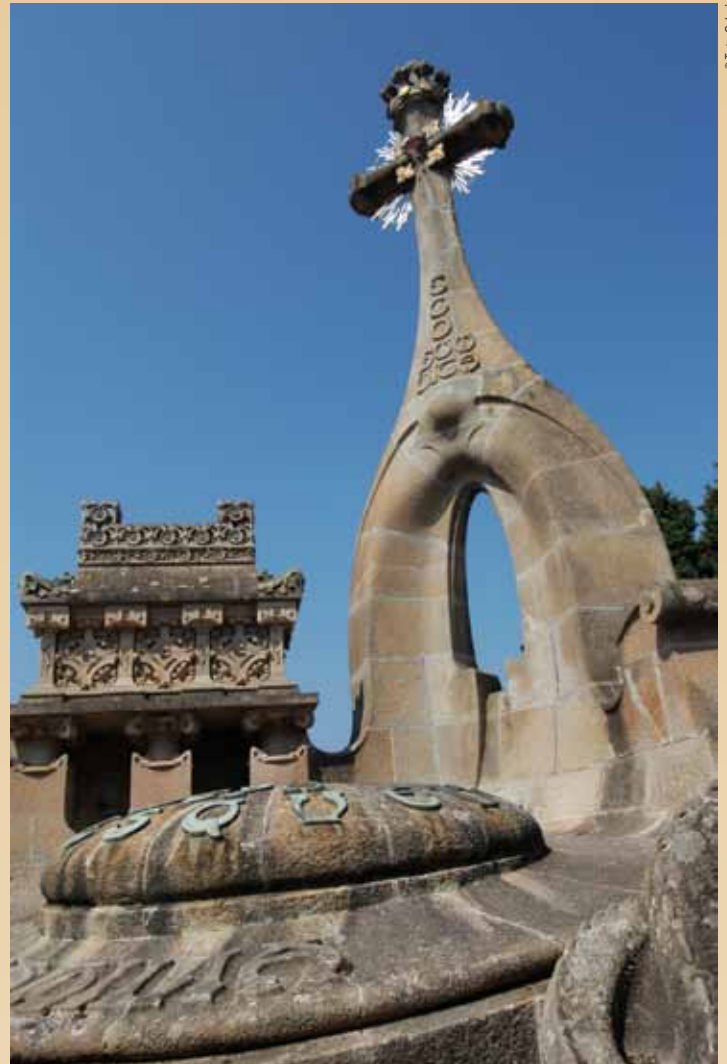
Sacrament (1916) de l'església de Sant Romà de Lloret de Mar a l'arquitecte Bonaventura Conill i Montobbio (1875-1946).

Antoni Gaudí va tenir dos clients indians, Mximo Díaz de Quijano, que li va encarregar la vil·la El Capricho (1883) a Comillas, i Antonio López i López (1817-1883), que també per a Comillas, d'on era oriünd, li va encarregar alguns mobles per a la capella i el palau de Sobrellano (1882), totes dues obres considerades premodernistes. El segon gran arquitecte del Modernisme, Lluís Domènech i Montaner (1850-1923), va dissenyar per a López, a Comillas, la porta de la cripta de la capella de Sobrellano i el Seminario Pontificio (1891), i per al municipi La Fuente de los Tres Caños (1899), el monument a Antonio López (1890) i el cementiri (1893), que conté escultures dels millors escultors del Modernisme: Eusebi Arnau i Josep Llimona.

Una altra gran obra modernista de Gaudí, la Pedrera o Casa Milà (1906-1910), va ser finançada amb el capital acumulat a Guatemala per l'indià Josep Guardiola i Grau (1831-1901) i encarregada a l'arquitecte per la seva vídua, Roser Segimon, casada en segones núpcies amb Perico Milà i Camps, el cognom del qual va donar nom a la casa. Altres clients de Gaudí, com els promotors de la casa Calvet (1898) i de la casa Batlló (1904), no eren indians però sí eren fabricants tèxtils i els seus negocis van viure l'efervescència econòmica deguda a la repatriació dels capitals d'ultramar.

El segon nucli modernista indià en importància es troba a Lloret de Mar, on els indians van finançar la reconstrucció modernista de l'església de Sant Romà (1914), amb escultures de Llimona i Clarasó. A la dècada anterior, i a la finca de Sant Pere del Bosc, l'indià Nicolau Font i Maig (1830-1908), comte de Jaruco, havia encarregat al tercer gran nom del Modernisme, Josep Puig i Cadafalch, la restauració modernista de l'edifici i l'erecció d'una creu de terme (1903) amb escultures d'Eusebi Arnau i d'una ermita a la Mare de Déu de Gràcia (1909). A Enric Monserdà i Vidal (1850-1926), li va encarregar el popular monument a l'Àngel de Lloret (1905) amb escultures d'Arnau i Bechini. Font i Maig també es va fer construir una impactant casa modernista al poble, que avui allotja equipaments municipals. No es pot deixar d'esmentar a Lloret l'anomenat "cementiri modernista dels indians".

El tercer reducte de Modernisme indià que esmentarem és l'Eixample de Barcelona, l'artífex del qual, Ildefons Cerdà, pertanyia a una família de

© Tate Cabré

Esqueu Mausoleum, Lloret de Mar cemetery. Attributed to Bonaventura Conill, 1904-1909

Mausoleu Esqueu al cementiri de Lloret de Mar. Atribuït a Bonaventura Conill, 1904-1909

comerciants amb ultramar. Segons l'historiador Martín Rodrigo Alharilla, l'any 1880, deu anys després de l'inici de les primeres edificacions, la majoria dels vint principals propietaris del barri eren indians. Alguns dels edificis modernistes destacats són els ja esmentats de Gaudí; el de l'indià de Cuba i Filipines Ramon Botet i Fonollà (1828-1900), ocupat avui pel Colmado Quílez al carrer Aragó; la casa de Josep Pons (1913), indià de Cuba, obra de Josep M. Barenys i Gambús, al carrer Mallorca, 304; i la casa de Manuel Malagrida, indià d'Argentina, al passeig de Gràcia, 27, de Bonaventura Bassegoda i Amigó.

A banda dels tres nuclis esmentats, a Espanya es poden visitar nombroses construccions indies d'estil modernista a la cornisa cantàbrica, convertides avui en hotels de luxe. A Catalunya es pot seguir la ruta indiana de Sitges, amb obres modernistes com la casa de Bartomeu Carbonell i Mussons (1913), amb l'emblemàtica torre de rellotge que dona imatge a la vila, o la Vil·la Avelina (1901) de Bonaventura Blay, obra de l'arquitecte Gaietà Buïgas Monravà (1851-1919), entre d'altres. Totes elles es deuen a aquells aventurers atrevits que van actuar com a filantrops beneficiant les seves localitats d'origen i atorgant-los el toc diferencial que les segueix caracteritzant avui en dia.